

КОМІТЕТСЬКІ СЛУХАННЯ
на тему: «Національна культурна стратегія 2015-2025: вектори
розвитку»

15 липня 2015 року

**Веде засідання перший заступник голови Комітету з питань культури і
духовності І.І.ПОДОЛЯК**

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Добрий день, шановні колеги! Дякуємо вам за вашу присутність. Ми відкриваємо слухання в Комітеті з питань культури і духовності на тему: "Національна культурна стратегія 2015-2025: вектори розвитку".

Основою нашої сьогоднішньої зустрічі буде презентація проекту "Платформа для змін", платформа ініціативи "Культура-2025". Ми дякуємо вам за роботу, за все, що ви робите.

У нас присутні три члени комітету. Це я, пані Ірина Подоляк, пан Віктор Єленський. Це не заважає нам проводити комітетські слухання, але, на жаль, заважає приймати комітетські рішення. Тому сьогодні будемо скоріше слухати. У нас буде такий регламент.

Власне я передам слово після свого такого короткого спічу пані Ірині, яка буде модератором сьогоднішньої зустрічі. Вона представить виступаючих від платформи "Культура-2025" - пані Островську-Люту і пані Ботанову. Після цього в обговоренні у нас записана досить велика кількість людей. Але не всі з них прийшли. Принаймні з тих, хто був записаний в обговоренні, пані Коваль, є і пан Нищук. Сподіваюся, що і інші учасники теж будуть, і що присутні теж зможуть взяти участь в обговоренні.

У нас регламент такий, що 25 хвилин ми плануємо заслуховувати авторів "Платформи стратегічних досліджень". Після цього – обговорення. Регламент в обговоренні – до 3 хвилин. І таким чином ми плануємо завершити нашу спільну зустріч о 18 годині.

Ще раз хочу всіх вас привітати, подякувати і надати слово пані Ірині Подоляк, будь ласка.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Добрий день! Хочу теж всім подякувати за те, що ви прийшли. Буду короткою. Ви знаєте, що я депутат свіжий і вже була на кількох комітетських слуханнях. Тому ми будемо намагатися і я буду просити всіх, і доповідачів, і тих, що будуть брати участь в обговоренні, бути структурованими, бути лаконічними, а говорити, так би мовити, смислами, тому що ми всі тут є тими людьми, які володіють одним понятійним апаратом.

І хочу вам сказати, що ця зустріч є для нас важливою, вона теж в такому товаристві, можливо, в трішки іншій конфігурації, є не першою. І головне

питання, яке ми ставимо собі на цій зустрічі, яка теж є проміжковою, - це куди ми йдемо з цією нашою культурою.

Відомо всім уже, що існує декілька стратегій розвитку культури. І це не є погано, це є добре, це є правильно. Це означає, що дуже багато середовищ є заангажовані в цьому процесі, дуже багато середовищ усвідомлюють, чим є культура в цьому суспільстві. Нашим завданням, завданням цього комітету, так, як ми його бачимо, є об'єднати все-таки, як би це не було, можливо, некомфортно, але об'єднати ці середовища і групи, які працюють над стратегіями розвитку культури, об'єднати і цю групу, яка працює в Міністерстві культури. Ви знаєте, що їхня стратегія, власне, відомства була запрезентована, і вона є на сайті Мінкульту, і вона обговорюється.

Ми вважаємо, що нічого страшного, якщо прийняття цієї стратегії на Кабміні відтягнеться трішки в часі, але, об'єднавши зусилля з іншими групами, з іншими середовищами, ми врешті вийдемо на стратегію, яка буде прийнята усім суспільством. Мені здається, це важливо для всіх.

Тому для того, аби не затягувати наш час, я з приємністю запрошую Катерину Ботанову і Лесю Островську-Люту для презентації щодо попередніх результатів роботи групи і платформи "Культура - 2025". Будь ласка.

БОТАНОВА К. Доброго дня. Дозвольте почати з того, щоб від імені робочої групи - платформи "Культура – 2025" подякувати Комітету з питань культури і духовності за те, що ви були і є майданчиком для об'єднання дуже різних ініціатив, які опікуються тим, що відбувається у культурній царині сьогодні. І для нас дуже важливо, що ця зустріч сьогодні, ця презентація відбувається саме тут. Адже дуже хочеться вірити, що це буде важливим кроком для об'єднання багатьох ініціатив.

Я не знаю про існування багатьох стратегій, але точно знаю, що існує багато ініціатив і, можливо, ще трошечки сьогодні пізніше ми ще про одну ініціативу принаймні згадаємо. А те, що їх є багато, я цілком поділяю точку зору пані Ірини, це надзвичайно добре.

Я дозволю собі розпочати з дуже короткого нагадування, представлення того, чим є Платформа "Культура-2025" і чому ми взагалі сьогодні про це говоримо. І також дуже коротко, що робоча група платформи, яка працює від серпня минулого року, фактично так, від серпня минулого року, складається з семи людей, це: пані Олеся Островська-Люта, пані Олеся Коваль, пан Юрій Рибачук, пан Микола Скиба, пані Катерина Чуєва і пані Олена Правило, і я відповідно.

Упродовж уже фактично року ми на волонтерських засадах працюємо над тим, щоб спробувати побачити те, куди мала би рухатися культура в Україні і відповідно на основі цієї візії спробувати разом з великою кількістю колег створити стратегію, яка була б чинна не лише сьогодні і завтра, а також і через 10 років. І це тривале десятирічне бачення для нас видається дуже і дуже

важливим. Ми стоїмо на засадах того, що культура має стати основою для консолідації українського суспільства.

Основний принцип нашої роботи від початку був до тепер лишається у тому, що ми маємо почути дуже різних авторів, тобто це і різні регіони України, і культурні активісти, і чиновники, і державний, і недержавний сектор. Ми працюємо за двома основними напрямками: перший – це з низу до гори. Це надзвичайно важливо, це те, чому процес рухається так повільно. Нам часто закидають, що ми рухаємося дуже повільно. От саме тому, що спочатку мало пройти кілька кіл регіональних сесій, а також сесії в окремих культурних і креативних секторах.

Другий вектор нашої роботи чи спосіб нашої роботи – візійний, коли збираються ключові представники культурної царини і цих сесій є кілька, і думають над тим, а заради чого, власне, все це відбувається і куди ми хочемо потрапити. На початку нашої роботи була ухвалена дорожня карта, яка прописує методологію і всі кроки роботи. І власне, ми дуже наполегливо рухаємося саме за дорожньою картою і не поспішаємо, тому що ми переконані, що все-таки п'ятирічку в три роки робити не лише не можна, але і не варто.

Отже, станом на сьогодні понад 600 осіб в той чи інший спосіб взяли участь в роботі над виробленням стратегії. Ми провели вісім регіональних стратегічних сесій в восьми різних містах України. Метою регіональних сесій було – побачити проблеми, з якими стикаються працівники культури дуже різні, різних форм власності, різних організацій в різних регіонах України. На основі цього було створено дев'ять дерев проблем за шести ключовими полями – це європейська методика. Ці ключові проблемні поля стосуються будь-якої людини, будь-якої інституції, яка працює в царині культури із законодавством чи з комунікацією, чи з освітою, стикається і з театром, і з візуальним мистецтвом, і музеї, і хто завгодно, скажімо так.

Десять стратегічних сесій відбулося після цього в культурних креативних секторах, це так само класифікація Європейського Союзу, для того, щоби оцінити ці проблеми і побачити можливості, вектор їхнього розв'язання. А також дві візійні зустрічі відбулися у Києві. Участь в них взяли близько 30 осіб, зокрема, філософ з Дніпропетровську Михайло Менаков, історик і письменниця з Донецьку Олена Стяжкіна, художник Олександр Ройбурт, режисер Влад троїцький, історик і член Нестеровської групи Ярослав Грицак, директор центру Довженка Іван Козленко і багато інших людей. І про результати ми поговоримо трошечки пізніше.

Я би хотіла теж зазначити, що за цей рік роботи платформа накопичила дуже великий масив даних про стан культури загалом і мистецької царини, зокрема. І одна річ, яку ми дуже чітко бачимо на основі цих матеріалів, це те, що розв'язання проблем царини культури в рамках царини неможливе, власне, тому що культура не є цариною, а зібрані проблеми говорять про нагальні ключові, дуже болючі точки, які стосуються державного управління в Україні загалом.

Сьогодні ми вам представимо ті результати, які ми маємо на сьогодні, на липень 2015 року. Це не є стратегія, не буде завдання конкретних кроків, це ще трошечки зарано, буде 3 документи: Сценарій невтручання, Візійна рамка і Пріоритетні вектори розвитку.

Сценарій невтручання – це сценарій того як ми будемо жити далі, якщо нічого не робити або, якщо і далі імітувати реформи як це відбувається і далі.

Візійна рамка – це напрямок руху, та, і спроба побачити туди куди ми хочемо прийти і пріоритетні вектори розвитку, які були створені після десяти сесій в, за культурними секторами, це спроба побачити, яким чином і в якому порядку, так би мовити, в якій послідовності можна спробувати туди добратися.

Подальші кроки, які ми плануємо зробити до жовтня 2015 року – це завершити повноцінний аналіз стану культурної політики за останні 10 років, він уже існує в робочій версії, він буде закінчений і доопрацьований. Остаточне формулювання в візі і розвитку культури, і, власне, формування стратегії розвитку до 2025 року після чого і проміжні стадії, і фінальний документ буде представлений на широке, і експертний, загалом широке обговорення.

Я почну зі "Сценарію невтручання". Спробую бути максимально короткою. Але, мені видається, що це дуже важливий етап, він показує нам, так би мовити, те дно, від якого ми маємо відштовхнутися, щоб рухатися далі.

Сценарії невтручання були створені на основі аналізу дерев проблем. Древа проблеми мали структуру, вони росли з певних передумов, дорости до якоїсь ключової певної проблеми і ця ключова проблема давали так звані системні наслідки. Тобто бачення того, а з чим ми маємо і будемо постійно мати до діла поки ми не розв'яжемо цю проблему.

Аналізуючи ці системні наслідки, ми побачили 5 таких сценаріїв і далі ви побачите яким чином вектори розвитку будуть спиратися на ці сценарії.

Отже, перший сценарій... Та. Умовно, але дуже точно, як на мене, інвестиція в стагнацію, який полягає в тому, що держава і досі продовжує інвестувати дуже обмежені ресурси як бюджетні кошти, так і людський ресурсний потенціал у максимальне стримування суспільного розвитку. Тобто це парадоксально, але це так і є. Це полягає, зокрема, в тому, що чинне законодавство є галузевим і переважно регламентує діяльність державного сектору, і, таким чином, фактично виключає із поля держави, із поля економічних взаємин інші сектори: недержавний сектор, а також громадськість загалом і бізнес.

Галузевий підхід фактично, замість займатися регуляцією... (назад, будь ласка, я ще там... так, на секунду), замість того, щоб займатися регуляцією економічної діяльності, створювати загальні умови для діяльності інституцій різної форми власності, різної форми оперування, регламентує питання внутрішньої політики, які взагалі не мали би стосуватися ніяким чином держави, а належати до виключно компетенції інституцій.

Таким чином, що ми маємо? Ми маємо те, що найбільший потенціал і практики інновацій фактично лишаяються поза увагою держави і не пов'язані з

державною політикою. І ті актори культурного поля і ті гравці, які, власне, є носіями цього потенціалу, або ігнорують державу, оскільки вона ніяким чином не допомагає, не впливає на їхню діяльність, або, що гірше, сприймають її за ворога, який заважає провадити і без того дуже складну діяльність. Важливо те, що це посилює зневіру громадян у державі, що фактично становить ключову загрозу демократії на рівні країни загалом.

І через сприйняття культури як царини неефективної, як царини постійної економічної залежності і стагнації провалюється такий важливий потенціал культури, як платформи для порозуміння і спільної дії.

Я би попросила Юрія повернутися назад, на номер 2, і на секундочку там затриматися. Отже, другий сценарій, який називається "XIX століття сьогодні", який був сформований після аналізу дерева в полі "Інфраструктура", говорить про таку, дуже просту, очевидну річ, що переважна більшість інфраструктури культурної досі знаходиться або у великих містах і містечках, більших, переважна, не вся, але більша її частина, і в центральних частинах міст. Це підтримує той триб життя і те ставлення культури, яке було характерно для XIX століття і частково для радянського періоду, коли культура була якимось певним ексклюзивним, дуже виключним способом життя. І для того щоб піти в театр, це просто окрема подія: треба було одягнутися і піти в театр. Потім дуже довго про це говорити. Це абсолютно заперечує сучасний демократичний і партисипативний характер культури, коли культура є частиною щоденного життя, коли культура є частинною щоденних практик, коли культура таким чином може бути середовищем для освіти.

Більше того, подібне існування інфраструктури і подібне ставлення до культури, фактично, або створює суттєві перешкоди на шляху розвитку деяких інновативних культурних практик, а деколи просто їх унеможливує. Скажімо, сучасний театр... Який в дуже сумному стані в Україні, зокрема, не виключно. Але, зокрема, має проблему з розвитком, тому що для нього потрібна відповідна інфраструктура. Структура black box, чорної скрині, та мобільної, в якій можуть розвиватися різні сучасні форми театру в Україні не присутні. І відповідно ця форма не може розвиватися, саме це стосується певною мірою сучасного мастерства і деяких інших форм.

Третій сценарій, який називається "Втрата легітимності або війна всіх проти всіх". І стосується втрати легітимності держави і довіри до держави, яке стимулює перетворення культурного поля, фактично, на поле боротьби за принципом гри з нульовою сумою. Якщо дуже коротко це те, що ми з вами бачимо сьогодні на іншому рівні реалізується в Мукачевому, коли немає права, коли немає довіри до права і до законів, грати починають всі за своїми правилами: хто сильніший – той перемагає. Це фактично підривання сталого розвитку цілої держави і сталого розвитку культури загалом. Тому що, якщо гравці культурного поля не довіряють державі, не довіряють інститутам державним як джерелу ініціатив реформ, зокрема реформ в управлінні не ефективному, то відповідно, про що ми можемо далі говорити. Прикро в цій

ситуації те, що це сприяє постійній деградації професійних стандартів, це сприяє занепаду інституцій, зокрема державних інституцій і їхньому розриву з їхніми аудиторіями. Це означає фактичне позбавлення суспільства можливості розвитку через доступ до найкращих мистецьких практик. Також це говорить про неволодіння міжнародною мовою культури. І, фактично, це призводить до того, що країна втрачає конкурентоздатність і авторитетність на міжнародній арені, це призводить до герметизації країни і це теж ми сьогодні, на жаль, бачимо.

Четвертий сценарій – це сценарій маніпуляції і це стосується аналізу в полі освіти. І тут ідеться про те, що рівень культурної компетенції і практик в Україні значно нижче за рівень мешканців європейських країн. Що це означає? Це означає, що це має негативний вплив і на ефективність праці, і на соціальну адаптованість, і на, що дуже важливо, податливість політичним та іншим маніпуляціям, загалом на рівень громадянської свідомості. Те, що освіта і культура не інтегровані і призводить до того, що громадяни України мають, скажімо так, брак здатності до самостійних суджень, котрі би ґрунтувалися не на вірі, а на знанні і на аналіз, і відповідно такими людьми дуже легко маніпулювати. Ми розуміємо, звідки це росте, звідки походить ця традиція, але, очевидно, зараз є абсолютно час на те, щоб це змінювати.

І п'ятий, останній сценарій, більше інформації ви маєте в своїх матеріалах, відповідно, так, я дуже швидко пробігаюся по цьому. Ми назвали культуру мисливців і збиральників, тобто це апеляція, да, до такого дуже примітивного способу життя, який провадили наші з вами попередники, дуже давні попередники, коли до культури ставилися і до сьогодні, на жаль, ставляться як до чогось такого, що росте саме по собі, як яблука на деревах там, я не знаю, чи малина на кущику, коли нічого не треба робити, воно собі саме виросте, якщо я захочу – я це собі зірву і з'їм, а якщо я не захочу – ну, значить, там не зірву або хтось інший зірве. Тобто фактично культура сприймається як щось таке, що є, по-перше, необов'язкове, можливо, деколи приємно, але, що найважливіше – таке, що не потребує опіки, уваги, інвестицій і підтримки. І відповідно, таким чином, фактично нівелюється культурний ресурс для примирення, для інновації, для набуття знання і компетенції, а також, як я вже згадувала, для отримання голосу для артикуляції на зовні. Коли культура не сприймається, як такий собі живильний бульйон, з якого народжуються, виникають ідеї, деяка частина з цих ідей живе далі, деяка частина не живе, але вони звідти постійно виникають, провалюється її комунікаційна функція, тобто коли культура є тим способом, через який нові ідеї, інновації, зміни можуть комунікуватися між різними соціальними суспільними групами. Цей канал зв'язку просто перестає працювати і ця вірусність культурних практик, здатність культурних практик щось тестувати, щось проявляти, що ще не було проявлено для суспільства чи для якихось окремих галузей, для економіки зокрема, її потім цей вірус поширювати далі у суспільство. Тестувати щось, апробувати і потім запускати це далі в суспільство. Ця функція фактично провалюється.

І ще одна дуже важлива річ у цьому сценарії – це те, що через те, що провалюється комунікаційна функція, фактично збільшується розрив, і так достатньо великий у нашій ситуації, між громадянами і державою. Відстань держави від громадян збільшує так званий сніговий ком, снігова куля помилкових рішень, коли кожне наступне помилкове рішення не може бути відтестоване громадою, не може бути якось відкритиковано, рецептовано громадою, і тягне за собою наступне помилкове рішення. Ця куля знов-таки посилює емоційну відмову суспільства використовувати державу не як ворога чи загрозу, чи якусь проблему, а як те, чим вона має бути, як інструмент розвитку і набуття прав і свобод.

Отже, п'ять сценаріїв невтручання, які формують, так би мовити, до певної міри негативну рамку чи рамку тих реалій, в яких ми є сьогодні є, в яких ми можемо бути далі. І з цього можна робити наступний крок до візійної рамки і далі до більш позитивних речей, власне, до векторів розвитку, які представить вам моя колега Олеся Островська-Люта.

ОСТРОВСЬКА-ЛЮТА О. Дякую, Катю. Це був такий сценарій, що буде, якщо нічого не робити. Я теж тут займу дві секунди, і ще зі свого боку так само подякую і Комітету Верховної Ради, і, власне кажучи, вам за вашу участь, оскільки це принципово важливо. Ми можемо щось зробити тільки разом про це говорячи, збираючись і думаючи. Інакше ми потрапляємо у сценарій, який називається "війна всіх проти всіх" і, справді, не можемо працювати, не отримуємо... Дуже багато працюємо, але не отримуємо жодних результатів.

Тепер, крім того, що ми проаналізували на основі всіх отриманих проблем, те, якими можуть бути сценарії розвитку, або, як це називав Микола Скиба, траєкторіями інертності, як, власне кажучи, може розвиватися ситуація без якісних змін.

Ми так само поставили питання нашим колегам-експертам, як би вони бачили культуру, що культура може зробити для суспільства. Важливо було поставити питання, не що культура може зробити для себе, або для митців, або, власне кажучи, що митці можуть зробити для культури, але подумати про культуру як про ресурс, перепрошую за таку, власне кажучи, інструменталізацію культури, але все ж таки поговорити про те, чим це може бути для суспільства загалом. Це було дві, як Катерина сказала, візійні зустрічі. Ми ще наразі обговорюємо, чим нам потрібна додаткова для цього зустріч.

Що, які описи виникли зі всіх обговорень? Я теж звертаю вашу увагу, що детальніше ви маєте в ваших папках матеріали, в яких, власне кажучи, описано те, про що ми говоримо.

Перший, і важливий опис, такий візійний, чим би могла бути культура для суспільства, звучить як "культура як місце вироблення і тестування різних сценаріїв розвитку суспільства". Дуже добре з цим справляється мистецтво, наприклад. Це ті царини: кіно, скажімо, чи театр, чи література, - де можуть виникати сценарії, які в певний спосіб упереджують негативний розвиток або

можуть створювати перспективу для позитивного розвитку. Отже, це мало би бути одна з тих речей, про які йдеться в культурі.

Наступне – це, що оприявнюється в результаті цього обговорення і аналізу, - це культура як простір надання голосу. І, зокрема, йдеться про виключені голоси в тому числі. Виключені з гендерних питань – це переміщені особи, з будь-яких інших питань. Цю ідею теж обстоювала, скажімо, професор Стяжкіна, котра говорила про те, що культура може бути дуже важливим чинником про оприявнення голосу людей, котрі перебувають, наприклад, під окупацією, або пережили окупацію, або раніше, ще до того, як це трапилось. Тобто це те місце, котре дозволяє отримати голос виключеним, іншими способами, не обов'язково суспільство цього хоче, воно може не помітити, що когось виключили.

Наступне, наступний опис. Це культура як простір комунікації. Власне кажучи, те місце, де вчаться розмовляти, де, можливо, відбувається агон. Але цей агон не має смертельних наслідків, власне кажучи, де це як агора в такому давньогрецькому сенсі. Це місце, де люди можуть говорити і сперечатися, висловлювати свої візії без смертельних наслідків для себе. В такий спосіб розвиваючи теж і ведучи якусь, породжуючи деяку нову якість. Важливо навчитися не провадити окремі монологи. Оскільки ми часто розглядаємо, ми діалогом вважаємо окремі монологи. А вчитися діалогічності і культура може бути в цьому доброю.

Наступний опис. Це культура як вироблення громадянських компетенцій. Під громадянськими компетенціями мали на увазі, наприклад, критичне мислення, емпатію, здатність творчо розв'язувати задачі. І в цьому культура теж добра. Власне на це би ми мали як суспільство спрямувати свої загалом зусилля.

І останній опис звучить як культура, котра стає сферою освіти, зокрема того, що називається англійською мовою *life-long learning*, тобто навчання впродовж всього життя. Це всі можливі паралельні форми освіти від читання книг до, власне кажучи, відвідування різноманітних просвітницьких курсів в музеях чи філармоніях, чи будь-де. Це знову ж таки те, що дозволяє людям розвиватися, суспільству розвиватися і вчитися в певний спосіб мислити.

Наступний, будь ласка, слайд. З цього випливають такі обережні пріоритети, які теж потребують ще відтестування, які би ми могли собі встановити, що би мало бути пріоритетом діяльності в царині культури. Це розвиток критичного системного мислення і вміння творчо розв'язувати задачі. Наприклад, повертаємося до всіх цих освітніх функцій. Які за останні 5 років чудово почали робити музеї, наприклад. Можливо, інші в інших сферах теж би це могло бути активізоване.

Номер 2, це формування громадянських компетенцій. Скажімо, емпатія - зрозуміти іншого. Чим цей інший відрізняється від нас і як він думає і при цьому його не вбити.

Наступний пріоритет – це, власне, надання голосу, надання голосу тим, хто не був почутий, а також тим, хто є почутий, але міг би сказати теж щось важливого.

І останній, це, власне кажучи, це є розвиток діалог – вчитися діалогічності.

Ми зараз говоримо про речі досить високого абстрактного рівня – це не конкретні кроки, це те куди би ми мали рухатися, виходячи з тих візійних зустрічей, які ми мали.

Наступний, будь ласка. І на сонові цього вже окреслю. Лилось кілька таких векторів розвитку, в межах яких можна рухатися з більш конкретними цілями, завданнями, діями. Зараз ми на етапі, власне, цих векторів. Ще не очікуйте конкретності, вже конкретність буде дещо пізніше.

Отже, що є серед цих, серед цих пріоритетів. Це позиціонувати культуру як невід'ємну складову сталого розвитку. Це означає на практиці переконувати, скажімо, інші органи державної влади про те чому їхні дії теж мають використовувати цей ресурс. Тобто це велика кількість переговорів, справді. Це така непомітна переговорницька робота, яку ніхто інший ніж державні органи ефективно зробити не може за підтримки. Звичайно, голосів з громадського сектору, котрі є просто голоснішими так, насправді, ніж голоси з середини державних органів.

Друге. Це наголошувати на розумінні культури як царини знання. Ми повинні відійти від розуміння культури як царини розваги. Це її вихолощує, це витрачає ресурс, це, власне кажучи, збіднює. Ми повинні думати про культуру як місце, де люди вчаться і розвиваються. І важливо це відобразити в подальших, власне кажучи, цілях і діях.

Наступне. Розвивати... Перепрошую. Спрямовувати зусилля на розвиток компетенцій всіх громадян, а не тільки митців.

Ці освітні програми, які би мали теоретично, наприклад, підтримуватися державою для державного і недержавного сектора і стимулюватися в приватному секторі, мали би бути спрямовані на розвиток компетенцій усіх громадян. Люди повинні розуміти, про що культура і могли до неї долучитися, і стати її співтворцями, як минулого року, коли я ще працювала в Міністерстві культури ми мали таку велику серію зустрічей із польськими колегами. І про що говорили нам польські колеги з польського міністерства культури? Це майже дослівна цитата, ми навчає прекрасних музикантів, але нам скоро не буде, у нас скоро не буде, кому їх слухати. Тому що власні громадяни не мають достатніх компетенцій для цього.

Наступне, будь ласка. Це, всі ці речі, як ви бачите, пов'язані так, як ланцюг, вони так зв'язані між собою. Розвивати всі форм и паралельної освіти на базі наявних інституцій, як я вже згадувала, це почали вчитися робити музеї. Але чому б цього не робили філармонії, скажімо, пояснюючи музику теж, скажімо, дітям, дитячі програми або театри, я не знаю, якісь інші, власне кажучи, інституції і недержавні також?

Наступне і, можливо, дещо провокативне, але воно звучало, тому ми його озвучуємо зі свого боку. Це не лише тісно співкоординувати роботу Міністерства освіти і Міністерства культури, навіть виникало... виникали думки про якийсь технічне розв'язання на рівні об'єднання як це є, скажімо, в

Нідерландах, да, де є міністерство науки, освіти і культури. Це потрібно для того, аби, власне кажучи, підвищити розуміння цього потенціалу культури і гуманітарного знання ще, скажімо, в школах. Бо дуже складно, коли два відомства роблять якісь різні речі, між собою не співкоординують, на це, наприклад, нам також жалілися неодноразово польські колеги, в тому числі, коли йшлося про розвиток читання і, власне кажучи, послаблюють дію один одного, тому потрібна дуже тісна координація між ними.

Наступний, будь ласка. Важливе для фактично всіх авторів – виробити механізми паритетного використання публічних коштів організаціями усіх типів власності. Що ми маємо зараз? Наші органи державної влади управляють державним сектором. Це залишок старої радянської моделі, коли власником всієї власності в країні був один суб'єкт – це, власне, була держава. Відтоді це радикально змінилося, ми маємо безліч суб'єктів власності. У нас виріс паралельно цілий сектор, але державна машина бачить тільки той сектор, до якого вона була пристосована у постсталінський період. І це треба зрозуміти і урівняти в правах всіх. Держава є інструментом суспільства, всього суспільства, а не тільки тої частини людей, яка працює у державному секторі. Отже, держава повинна однаково підтримувати і створювати можливості для всіх секторів. Проста річ – це, наприклад, грантування, грантова підтримка різних суб'єктів, не тільки державного сектору, а теж недержавного і створення якихось умов для приватного, наприклад.

Наступний, будь ласка. Уможливити більший ступінь свободи користування ресурсами. Про це говорили абсолютно всі і абсолютно всюди. Пам'ятаєте, Катерина згадувала про деяке галузеве законодавство, котре регламентує внутрішню політику інституцій культури державних. Ну наприклад, штатних розпис, ще якісь такі речі, які підзаконними актами регулюються. Це створює величезні перешкоди для свободи і розвитку цих інституцій. Саме на те є директор інституцій і наглядова рада, щоб цими опікуватися питаннями внутрішньої політики інституцій. А, скажімо, "державна парасолька" є для того, щоб вже на вищому рівні це регулювати. Ці інституції наші потребують більше свободи, бо ми їх просто їм одягаємо удавку на шию у вигляді всіх можливих регуляцій. Саме тому ми говорили про те, що необхідно замінити превентивний контроль на регулярний аудит. Всі ті погодження численні і кривою болючі погодження, які існують в державному секторі і між державним і недержавним сектором, є формами превентивного контролю, як би чого-небудь не вийшло. Це треба замінити на аудит постфактум, скажімо, раз на рік чи раз чи раз на два роки, це вже до обговорення. Як це є в інших країнах. Знову ж таки створити рівні умови для конкурування за ресурси. Найпростіша річ, всюди присутня на захід від України – це грантові програми, резиденція, стипендії справжні, а не такі дещо уявні стипендії. Це можна робити шляхом утворення культурного фонду, це можна створити шляхом зміни регуляцій, скажімо, пов'язаних з казначейською системою, це вже до конкретнішого обговорення надалі.

Наступний. Я вже близька до завершення, так що... вже я знаю, що ви втомилися. Одна з речей, яка звучала регулярно я особисто не впевнена в тому цьому, що це найкраще розв'язання. Але оскільки це звучало ми... Це необхідно так само озвучити, вивести галузеві питання з під безпосереднього урядового керівництва і створити інститут на відстані витягнутої руки, це наприклад британці часто застосовують цю модель. Коли Британська рада, скажімо, це є недержавна інституція, котра все ж таки фінансується державою і контролюється державою. Але не є прямо продовженням держави, це така рука швидше держави. Подібною моделлю є ті польські галузеві інститути, на які ми дуже часто посилаємося, коли не безпосередньо міністерство контролює, наприклад гарантові стипендійні програми у сфері літератури, а інститут книги. Йшлося, власне кажучи, про це... Ага, ще одна річ, котра була дуже важливою, це перегляд доцільності галузевих законів, їх треба проаналізувати з точки зору того наскільки вони, справді, допомагають у розвитку сектору чи вони створюють тільки додаткові регуляції бо є й такі, власне кажучи, предпосилки те, що називається російською мовою.

Наступне, будь ласка... Річ досить загальна, але вона висловлює загальнурацію системою освіти переглянути якість стандартів... Стандартів начальних планів професійної освіти від... Більшої відкритості до міжнародних практик і підвищити вагу теоретичних дисциплін. Оскільки... Я не знаю чи ви знаєте, скажімо, в деяких творчих вузах теоретичні дисципліни з'являються тільки десь на IV-V курсі в студентів. Тобто не будують в них бази, взагалі, жодної, ці всі знання провалюються крізь сито і це, власне кажучи, теж ускладнює процес розвитку створення генерації ідей.

Так, що наступне, це стимулювати внутрішню мобільність в середині країни. Це видавалося надзвичайно важливим, зокрема інструментом примирення. Люди повинні їздити, а це можна стимулювати шляхом грантування або стипендій цільових, люди повинні їздити і довідуватися одне про одних. Тобто нам потрібно, щоб музикант "А" поїхав у місто "В", музикант, скажімо, літератор з міста "В" поїхав у місто "С" люди повинні... ця внутрішня мобільність забезпечує розуміння одне одного великою мірою.

Секундочку... Стимулювати міжрегіональну співпрацю. Я, напевно, ви знаєте, що в нас існують законодавчі обмеження, коли не можна фінансувати певну інституцію чи ініціативу одночасно з державного і місцевого бюджетів. Це прямо протилежне нормам європейським. Це, звичайно, ж унеможлиблює так само міжрегіональну співпрацю, коли може Київ співпрацювати з Херсоном і такі інші подібні, подібні речі. Хоча в цьому випадку Київ теж має місцевий бюджет.

Наступний, будь ласка. Практично вже майже останній. Позиціонувати культуру як інструмент дипломатії. Тобто, власне кажучи, взагалі громадянську дипломатію підсилити в спосіб культурний. Я знаю, що це уже нав'язли питання, про це говорять абсолютно всі. Але це пріоритет теж для розвитку, я не буду зупинятись, бо про це багато знають.

Наступний, будь ласка. Два останні залишились. Підвищити рівень професійного вдосконалення акторів, не акторів, а акторів культурного поля, посилити "пір ту пір" навчання – це навчання між рівними. Умовно кажучи, інституція з Черкас, яка робить щось добре може навчити інституцію з Тернополя. Тобто, коли рівні вчать одне одного, а не в ієрархічний спосіб. Це би теж могло дати ресурс розвитку загалом.

І останнє. Сприяти організаційному розвитку сектору культурних і творчих інституцій як сфери підприємництва у сфері, у культурі. Це потребує ще досить значного, досить значного аналізу. Але загалом креативні індустрії і культурні індустрії, в принципі, починають поступово входити в публічний дискурс в Україні. Це означає робота, звичайно, з іншими акторами, з іншими органами державної влади, з Міністерством економіки, з Міністерством фінансів, власне, з іншими комітетами. Но, але це має бути поставлене теж на порядок денний впродовж найближчих років. Ми не підходили це, дякую, це всі вектори розвитку. Ми не спиралися на галузевий підхід у цьому випадку. Ми, власне кажучи, на це спробували подивитися з такої висоти пташиного польоту для великої картинки, щоб побачити, що буде корисне для всіх. Далі мають бути більш докладні, пророблені речі для окремих царин. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую... Олесю, Катерино. Ну, що, дорогі друзі? Я буду, очевидно, пропонувати нам всім відрефлексувати, так? Обмінятися думками з приводу того, що ми почули, пророблений наступний важливий етап справді великої роботи. Це, можна сказати, якісь такі певні філософські і світоглядні рамки, встановлені чи дорога окреслена, так? Якою ми маємо рухатися. Тільки ще ми напрямок не обрали, вправо чи вліво цією дорогою ми будемо йти.

Хотіла б почути власне ваші думки з приводу цього, наскільки це є прикладно, наскільки це може бути використано, наскільки це є та мова, якою ми всі власне з вами говоримо. Наскільки це може бути інтегровано і імплементовано у конкретні зміни чи в конкретні реформи в конкретних галузях. Тому що нас як законотворців цікавить, тобто для нас важливим є як і загальний світоглядно-рамковий цей проект культури в нашій державі, так само і можливість його імплементації швидкої і максимально якісної.

Тому запрошуюю вас до рефлексій, до обговорення. Хто би хотів? Ну, у нас є список, я можу йти по списку. Але, прошу, пані Катерино. А, я би просила так, 3 хвилини.

КРИВДА Н.Ю. Дуже дякую, шановні колеги! Дякую, що запросили. Мене зовуть Наталя Кривда. Я професор, доктор філософських наук є головним експертом "Реанімаційного пакету реформ", група називається "Культура". Подякую колегам за надзвичайно слухний фаховий аналіз. І після таких офіційних аналітичних робіт, які є в широкому дискурсі, це перша робота аналітична, яка заслуговує на величезну увагу.

Три зауваження, які б теж я хотіла, не зауваження, неправильно, три ідеї, які я хотіла б оголосити.

В тексті пані Олесі пролунало, що стратегія, до якої ви готуєтеся, і все це є підготовка до стратегії, буде в жовтні 2015 року. Я хотіла б нагадати і собі, і всім нам, колеги, про те, що згідно з Коаліційною угодою стратегія повинна вже була бути обговорена і прийнята зусиллями всіх фахових середовищ, у тому числі "Реанімаційного пакету реформ", групи "Культури". Та стратегія, яка була запропонована, сьогодні не буде впроваджуватися, стратегія в стані обговорення. Але за новим погодженням це для вас як для законодавців надзвичайно важливо, Стратегія культурного розвитку країни має бути прийнята в вересні. Що робити з цим гепом, з цією діркою між тим, що потрібно, і тим, що буде, є питання для обговорення.

Друга ідея.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Не хвилюватися.

КРИВДА Н.Ю. Ми не можемо не хвилюватися, це наше життя.

Друга. Погоджуюся щиро і на рівні фахівця, і на рівні громадянина поділяю ідею, що культура – не царина, не галузь, що вона не обслуговує ані політичних, ані ідеологічних інтересів. Зміна парадигми культури – ключова позиція, якої дотримується експерти РПП - "Культури". І тому хотіла запропонувати звернутися до горизонтального способу співпраці.

Я зараз хочу дуже бути обережною, шановні народні депутати, і нікого не образити, ну, мені здається, що слухання були б більш важливим і впливовими, якщо б більша кількість депутатів була б запрошена.

Горизонтальний принцип передбачає співпрацю з іншими гілками в середині вас самих, я не знаю чи зрозуміло я кажу. Наприклад, культура – це і створення нових робочих місць, ви говорили про культурні індустрії. Чому не запросити представників із сфер, які стосуються соціальної політики, трудового законодавства, Міністерства економіки, да, ми – не сектор економіки, но ми створимо робочі місця. Можливо, наступні слухання, які, якщо до таких дійде справа, будуть більш широкими і горизонтальний принцип взаємодії Міністерства освіти, Міністерства економіки, бюджетний комітет, не знаю, хто, які ще інституції до цього ще можуть долучитися, будуть тут чути те, чого вони не чують в межах своєї професійної теоретичної парадигми, да, в межах свого професійного дискурсу.

Ну, і третє, що хотіла би сказати, і це останнє, я в три хвилини вкладаюся. Експерти РПП-культури, РПП-група культури разом із "Культурою-2025" запропонували обговорити можливість поєднання зусиль громадських організацій, адже, ми всі, платформи або громадські організації, щоб виглядати голосом більш могутнім, більш міцним, ми придумали робочу назву "Альянс культури" або "Культурний альянс", ми мусимо звучати, наші поокремі рухи в різних сферах і наші ініціативи в межах різних культурних напрямків, різних... в

різних полях культурної діяльності мають злитися все одно під чийм дахом. Якщо ми будете як комітет готові стати площиною, да, стати платформою, де всі можуть свої зусилля зібрати – буде дуже добре.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую сердешно. Пані Олександра, ви готові? Ні. Дякую. Прошу.

НИЩУК Є.М. Доброго дня усім! Я, окрім декількох слів подяки і компліментів, перейду відразу, щоб не затримувати, до певних пропозицій, можливо, ще є час їх як раз допрацювати.

З подяки, звичайно, я знаю, як все починалося і, насправді, я вдячний, що робоча група дуже стійко продовжувала роботу, попри всі обставини, це, насправді, дуже важливо. Важливим ще є той момент, що, наскільки мені відомо, ця робоча група побувала не просто серед елітної експертної частини культурологічного суспільства, так, і подібної аудиторії, яка є тут зараз, коли це є дійсно мозкові є центри культурні, так, були і в тих містах, і в регіонах, які доповідали свою специфіку, скажімо, свої особливості того, як десь розвивається в інших містах. Це дуже є важливо.

Серед компліментів хотів би сказати, що мені подобається напрямок думки і філософії цієї стратегії в той напрямок, що не треба покладатися виключно і закладати ту ситуацію, що ми маємо думати і покладатися на бюджет. І постійно нагадувати, що культура, це найважливіше і потрібно повернутися обличчям до культури, і треба збільшити в бюджет. Практично даю гарантію, що його немає і не буде найближчих 5 років. І про це треба забути практично. Ну, про це треба "кувати" і нагадувати і комітету шановному, і все інше.

Але я думаю, що цього бюджету все одно не буде для повноцінного розвитку таким, яким ми його бачимо. Ба, навіть немає для наймінімальніших речей, які повинні забезпечити ті чи інші напрямки культури, які просто можемо розглядати, як національну безпеку культурну.

Тому я бачу в тих пунктах, які є, де закладається можливість так званої відірваності від залежності цього державного втручання, і дати можливість закласти той напрямок стратегічний в роботі комітету і депутатів, які будуть створювати закони, дати можливість нарешті не так сильно залежати і від Міністерства культури, і від держави в цілому. І дати можливість розвинути недержавному сектору, так званому студійному творчому, творчій хвилі, яка колись навіть зароджувалась в дев'яностих роках. І потім її славно "зарубали."

Тобто я бачу в цих пунктах, що є оці спроби дати можливість у розуміння, що ми повинні розвивати, зберігаючи найкращі традиції і прекрасні наші колективи, і державні установи культурні, дати їм можливість нормально функціонувати і розвиватися. Але, разом з тим дати можливість розвиватися альтернативним недержавним організаціям. Це є дуже важливо насправді.

Серед пропозицій. Мені здається, що, щоб він був, як пані Ірина сказала, більш прикладним. Так, я бачу і, очевидно, коли я зараз скажу, то члени робочої групи можуть сказати: "Так ми це і мали на увазі". Але, мені здається, що ця "дорожня карта", вона має бути тим документом, на який будуть дивитися, особливо управлінці регіональних, бо в рамках децентралізації для них дуже є важливо, дуже важливо, щоб це не був відірваний документ тільки для столиці, а країна собі жила своїм життям. Я докажу.

Ну, тобто... І я до чого. До того, що, можливо, нам треба, як приклад, робити підпункти, де конкретно прописувати найнаболіліші ситуації, закладаючи практично по рокам. Наприклад, як приклад, кажу, щоб більш було зрозуміло.

Коли ми беремо, там, аудіовізуальне, там, мистецтво, там, чи ще щось, так? Можливо, і це буде зручно для комітету використовувати, що, наприклад, в новому бюджетному... в новий бюджетний рік ми повинні вкласти обов'язковий внесок грошовий для того, щоб ввійти, там, в програму "Єврімаш" тому що це дасть тієї бажаної можливості копродукції і ставити її в стратегію просто як підпункт. Або, якщо зайшов в глухий кут Держкіно, так, то... бо якби не закладали, які гроші ці гроші не отримає все одно на ті фільми, які є і навіть виділені гроші. Давайте ми його виведемо або, або, я так тяжко вболівав і Олесь Санін допоміг зберегти те Держкіно. Но я бачу, що зараз, ну, це, це просто непотрібний орган, який не може вибити ті гроші, які йому закладені. Давайте робимо фонд і виводимо з Держказначейста ці гроші для того, щоб були хоч необхідні ті декілька фільмів зроблені в рік. І, можливо, його треба в підпункт до того пункту, де у вас є. Тобто я, конкретна ситуація.

Можливо, треба ввести в наступний знову ж таки в цей, в завдання виведення з Держкомтелерадіо Державної програми книги і на базі її, і тих грошей, які закладаються, можливо, треба створити Інститут книги. Тут є пані Коваль, зробимо її директором, як приклад, чи ще щось. Я не знаю, питання не в тому, питання в тому, що просто конкретні підпункти писати по, по напрямкам, що ми повинні зробити цей рік, що ми повинні, там, наступний рік, і так далі, і так далі. Тобто це я просто як приклади звів. Ми можемо там говорити і по тому, як ми маємо відстоювати перед МВФ стратегічні національні об'єкти, бо МВФ дало завдання вивести, наскільки мені відомо, тут є представники Мінкульту, вивести всі з-під порядкування, там, Мінкульту всі, там, національні колективи, і так далі, і так далі. Все передати під місцеве самоуправління.

Ми повинні бути готові, але якимось чином довести, що це важливо - у Харкові - як схід країни, в Одесі - як південь, у Львові - як захід, - мати стратегічний вплив на те, яка там буде репертуарна політика, і так далі, і так далі, того чи іншого колективу, або це не потрібно. Тобто я до тої пропозиції, що, можливо, по всіх напрямках найголовніші, найнаболіліші моменти ми повинні прописати.

Нам треба, можливо, прописати ситуацію, бо це також є рекомендація, до тих же ж управлінців регіональних, що, можливо, кожне управління треба

розмежувати, власне, як і саме Міністерство культури, розмежувати функції: збереження національної культури, всієї спадщини і розвиток сучасного мистецтва як окрему дирекцію, як окрема людина, яка повинна в кожному цьому відповідати за розвиток сучасного мистецтва. Можливо, в цій стратегії має бути написано, що ми повинні в цей критичний час, коли йде війна, відбудувати, не знаю, розширити мистецький арсенал і побудувати там музей сучасного мистецтва, і цілий комплекс, і так далі, і так далі. Можливо, конкретним пунктом конкретні об'єкти прописувати, для того щоб ми розуміли, що цей документ допомагає в конкретних, ну, в розвитку якихось конкретних завдань. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Сердечно дякую. Невеличка ремарка, якщо дозволите, поки хтось наступний буде... Хто?

Я хочу з вами поділитися своїми відчуттями від роботи у Верховній Раді. Це навіяло мені те, що пан Євген Нищук щойно висловлював. У мене складається часом відчуття, що я перебуваю в якомусь такому кубі за страшенним броунівським рухом, і це все довкола мене відбувається. Чому? Наприклад, у нас є війна. І це, з дозволу сказати, ну багато з вас знають, я люблю чорний гумор, але війна – це така... не буду гуморити, це проблемка з дуже багатьма секторами і векторами. Тут і військо, тут і управління військом, тут і оснащення війська, тут і укріплення наших рубежів, тут і переселенці, тут і діти, які залишилися. Тобто ви розумієте, так, тобто це є проблема, яка має дуже-дуже багато різних сегментів і факторів. І що ми зараз робимо у Верховній Раді? У Верховній Раді триває вже від жовтня місяця, ну принаймні мені це так виглядає, законотворча гарячка. Колеги депутати, уряд, Президент України, ми всі хворі на це, ми ініціюємо масу законопроектів, які стають законами. Дуже багато цих законопроектів стосуються оцих сегментиків. Сьогодні, наприклад, ми голосуємо Закон про якісь соціальні гарантії для матерів, завтра хтось інший ініціює Закон про соціальні гарантії для переселенців, ще післязавтра хтось Закон про соціальні гарантії для інвалідів першої групи, а умовно кажучи, післязавтра Закон про відміну соціальних гарантій інвалідам другої групи. І це створює відчуття абсолютної шизофренії. Чому? Тому що немає загальної візії, немає проговорено того, що має бути проговорено. Є війна і є такі групи проблем, у цих групах проблем є такі шляхи вирішення цих проблем. Для того, щоб ці шляхи пройти і ці шляхи вирішити, мусять бути прийняті такі, такі – за назвою, за функціями, за завданнями, за потребами суспільства – такі закони.

На превеликий жаль, так не відбувається і ми дуже б не хотіли, щоб так відбувалося в культурі. Ми можемо говорити про те, на що ми маємо більш-менш якийсь вплив і більш-менш якийсь спільне бачення. Тому те, що говорив Євген, це архі-важливо, це є, власне, наповнення цієї великої рами, і цієї великої проговореної стратегії, тої яку ми зараз проговорюємо і ще будемо проговорювати. Це не означає в жодному випадку, що спочатку ми напишемо стратегію, а потім через два роки чи через три, чи через пів, чи у вересні чи в

жовтні ми будемо... Це звичайно означає, що ми мусимо мислити системно, ми мусимо мислити глибоко і ми мусимо розуміти, що відповідно до будь-яких стратегій... Тому що, якщо, можливо, стратегія Мінкульту написана в інший спосіб іншими словами я не знаю використовують чи мову міжнародну... Я думаю, що багато проблем є перехресними, так. Ми повинні уникати хаосу, і тому так важлива є та мова, і та стратегія і ця рамка візійна, щоб ми не займалися такою бідою як ми зараз займаємося у Верховній Раді і це, умовно кажучи, ви знаєте про це, тому що ви читаєте в пресі. Я просто намагаюся використати цю можливість так само для вас і для того, щоб трошки ширше показати проблему бо ми змушені так робити. Є створена Національна рада реформ, і часом складається таке враження і в мене, і в інших колег депутатів, це важливо, але між цією Національною радою реформ і тією вакханалією законотворчою, яка відбувається в парламенті теж є величезна порожня якась така шлакова прірва.

Тому що те, що відбувається на Національній раді реформ говорить правильно, говорить системно, вектори вказують цю правильність, насправді, те, що відбувається на... щодень у Верховній Раді це малоспівмірне і воно не виглядає так, як воно мало б виглядати. Тому всі ті речі, про які говорив пан Євген, вони є архіважливими і вони мусять лягати у ці секторальні проблеми цієї нецарини, отак скажемо. Микола, прошу.

(?) КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Дякую, дякую. Ну, будемо ще і Ірина, і я говорити. Хочу, відразу хочу вам подякувати. Тому що ви зробили дуже корисну і важливу роботу. Бо, очевидно, те, про що говорив Євген, важливо. І ми, наприклад, обговорювали на комітеті і запропонували до обговорення, і готували концепцію розвитку таку, більш приземлену. Де був і Інститут книги, і польська модель, і все інше.

Але кожна інституція повинна розуміти, для чого вона працює, з якою візією, з якими людьми. І якраз ця запропонована робота і дозволяє поєднати цей верх, те, що ми робимо на середньому рівні, і дослідження знизу і зверху, які пропонує в даному випадку ця робота. Все це є, все це є відкритим до обговорення.

Хочу вас запевнити, що ніякий МВФ не говорив, це важливо, тут є багато людей, ви про це сказали, щоб це не виходило, про те, що мають фінансуватися заклади культури лише з місцевих бюджетів. Коли готувалась бюджетна резолюція, я підійшов до пані Ярьсько, вона була в залі. Вона сказала, вперше чую, це мені хтось подав. Гройсман сказав, що він цього ніколи не допустить. І це прозвучало один раз в бюджетній резолюції, але в Бюджетному кодексі цього не буде. Тому що, очевидно, абсурд. Бо ми втратимо наші надбання.

Інша справа, і це вже справа Міністерства культури, чи треба нам стільки національних закладів, чи всі вони мають утримуватися з бюджету, чи відповідають вони тому рівню, який задається для того, щоб фінансуватись з державного бюджету? Може, якась частина з них справді недостойна називатись національними і бути в державному бюджеті? Але флагмани або те, що нашу

культуру утримує, безумовно, має. І тут таких, якихось принципових питань або вимог МВФ немає.

Дуже приємно, що тут є різні люди. От, ми, я перепрошую, в кінці вже виходив, щоб Олександра Богуцького зустріти, бо є дуже багато ініціатив. І є ініціативи, хочу вас теж поінформувати, які виходять дуже часто знизу від тих людей, які працюють, в дотичних царинах до культури або в культурі в інших царинах. Так ми почали використовувати це слово.

І мені було надзвичайно цікаво бути в п'ятницю на презентації проекту, який зробили провідні українські медіа-групи. І я був вражений, тому що мав дуже багато клопоту з частиною з цих медіа-груп, коли ми забороняли російські мілітарні серіали і серіали випущені після 2013 року, це була така поправка, я з нею не повністю згоден, але Рада за це проголосувала і казали, що буде катастрофа, а зараз ми туди прийшли і, може, потім, якщо захоче пан Олександр, скаже, скільки годин вже зараз в запуску українських серіалів, надзвичайно багато, ви не можете собі уявити – те, про що ми не могли декілька місяців навіть думати. Але це почалося, тому що був заборонний крок, а далі оці серіали, більшість з них з російською мовою все одно. Чому? Тому що нема ринку, вони все одно потім будуть продаватися в Росію. Вже є плюс, що там є українські актори і це в Києві, а не в Москві знімається і задіяні наші люди, але все одно, ми не позбулися залежності, тому, очевидно, треба думати про те, як це стимулювати, щоб це в майбутньому, після цих заборон, передбачалося і працювало вже безпосередньо до українського ринку.

Ще одне прозвучало, дуже важливе, те, про що ви говорили, і це було важче і концепції щодо незалежності від Держказначейства. Так весь час говорю, хочу повторити ще раз, маємо тут заступника міністра пана Карандеєва, в Бюджетному кодексі з подачі нашого комітету було вписано, що заклади культури мають право відкривати власні рахунки. Уряд... Прошу?

ГОЛОВУЮЧИЙ. В державних...

(?) КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Ну, в державних... Я... Там було вказано, що вони мають право. Ну, навіть в державних банках – "Укресім" чи "Ощадбанк", вони працюють як звичайні банки. Але вони мають право це робити і уряд має розробити це положення, щоб бібліотеки, театри, заклади мали право на свої... Законодавчо це можна, якщо цього не відбувається, то я абсолютно переконаний, що це є недопрацювання уряду, який з якихось причин цього досі не зробив. Бо непросто так ми це туди пропонували.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Кажуть, що вже зробили.

(?) КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Каже, що вже зробив?

Ну, якщо ви скажете, що це вже робиться, то це буде чудова новина, я думаю, для дуже багатьох. Дякую. І вибачте, це просто рефлексія така.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Будь ласка, хто би?.. Микола, прошу, а потім – ти.

СКИБА М. Ну, я просто коротко хочу відреагувати на те, що вже прозвучало, особливо щодо того, що має бути вписано у, власне, фінальний текст стратегії, який буде також винесений на обговорення.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Назвися тільки, може, я не знаю.

СКИБА М. Микола Скиба, представник платформи "Культура – 2025", "Агенція культурних стратегій".

Тут просто важливий такий момент, що не дарма був обраний такий учасницький метод роботи над стратегією, тому що фактично цей спосіб дозволяє створювати правила гри. Тому що зрозуміло, що стратегія, затверджена як закон, або стратегія, потім втілена в низку нормативно-правових актів, - це буде тільки одна частина, а дуже важливо, щоб були такі негласні способи взаємодії, щоб створити і зберегти відкритий код доступу. Таким чином, ми фактично будемо змінювати якусь певну суспільну архітектуру, тому що дуже важливо, щоб нам перейти в суспільство відкритого доступу. І культура, яка дає кожному, тобто вона має такий достатньо, з одного боку, низький поріг входу: кожен може висловити думку чи кожен має якийсь певний культурний досвід, і це дає право входу. І тому тут, крім оцієї нормативно-правової частини, яку, очевидно, всі очікують і для якої є певні дедлайни, не менш важливим є саме оцей учасницький горизонтальний спосіб, і це саме ще той резон винесення ось в такому вигляді наших напрацювань, щоб можна було максимально включити ідеї напрацювання інші і щоб ми, власне, розширили цю мережу, тому що вона на щось потім має спиратися. І от на цьому я хочу наголосити: що це ще вироблення правил гри. І ми далі будемо продовжувати це саме в режимі консультацій.

ГОЛОВУЮЧИЙ. У мене є запитання, якщо можна, до членів цієї платформи. Ви починали від середовищ, ви були в містах, а чи плануєте в рамках продовження роботи над цією стратегією, чи плануєте ви вже на якомусь певному етапі, ну, наприклад на цьому етапі, знову повернутися в кілька міст за оцією презентацією для них, щоб, так би мовити, маркери відчути? До бібліотек, до музеїв, до музичних шкіл...

_____ . Дякую за запитання.

Чесно кажучи, це не планується в межах Дорожньої карти, відповідно до якої ми працюємо і, зокрема, тому, що це, по-перше, подовжує значно процес щонайменше на півроку. А, по-друге, це вимагає додаткових ресурсів. Тобто це, якщо, скажімо, змінюється за умовах гіпотетично, що змінюється конфігурація роботи і ресурсів людських чи будь-яких інших є більше інституційних,

наприклад, то це стає більш реальним, і часу більше. Якщо ні, то це, на жаль, не є реальним на цей момент.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Пане Богуцький, прошу. А потім ви.

(?) БОГУЦЬКИЙ Ю.П. Добрий день всім. Ну, насправді, я хочу привітати вас, ви всі, ну, Євген говорив дуже гарно. Ну, це дуже правильне зібрання, воно, напевно, в часі, ну, так трохи запізно, тому що наші діалоги з Миколою, коли ми бачимося в індустріальному середовищі, вони скоріше сходять до того, що ми маємо, справді, поле неоране. І якщо говорити за культуру країни, то можна починати не те, що з будь-якого вектора, а просто там по кожному градусу цього 360 кола. І те, що сказав пан Євген, я не розумію, наскільки далеко стратегія 2025 року. Але я хотів би звернути увагу на необхідність першочергових кроків 2014 року, що ми можемо зараз піти... 2015 року. Ми можемо зараз піти в царину, в стратегію, в глобалізацію, в участь в якихось міжнародних програмах, там, а ще треба поїхати на Единбурзький театральний фестиваль, а ще треба десь представити нашу країну, а тим часом кожен день минає і кожен день щось відбувається. Через те, найперше, що я би поставив – це боротьба за статус як комітету, так і самого напрямку "культура", включаючи з Міністерством культури і з його фінансуванням. І в цьому сенсі, на жаль, не можна знати все от, зокрема, про відкриття рахунків, які би були більш незалежні від Держказначейства, для мене то новина. Але я непогано знаю ситуацію в кіно і я знаю, що попри бажання Прем'єра 2 чи 3 рази заінвестувати, дозняти ті фільми, які якимось чином пан Євген, напевно, на хвилі Майдану, добився фінансування в 2014 році всі вони не закінчені і в 2015 році, це вже очевидно, не буде знято жодного українського кіно. І те, що телеканали зараз дадуть гроші на те, щоб їх дозняти скоріше за все – плюс-мінус 20 мільйонів гривень, це скоріше акт відчаю. Тому що можна говорити там про театр, про нове візуальне мистецтво. Але найбільш масовим мистецтвом є кіно і цирк, ну, по-хорошому.

Тому підтримуючи пана Євгена, крім далекої стратегії 2025 року якби ви мали час і натхнення в роботі над першочерговими кроками, то я би, звичайно, сказав, що мають бути зроблені першочергові кроки. І найперші з них це, справді, співпраця Міністерства освіти й Міністерства культури, в тому що діти будуть вчити, як культуру. Тому що от є такий анекдот, що Ермітажі найбільш популярною фразовою: "Смотри, о это оно". Тому що люди не знають, що то висить, але вони то бачили вже в дитячій книжці. Вони знають цю репродукцію, от і принагідно всіх колег можемо запросити у Львів у музей Шептицького, де є іконостас такого самого рівня, як Італійське Відродження... Але ми всі там Давінчі, там Рафаель... Ці українські художники тут треба побачити, щоб розуміти, що прекрасний рівень. Далі кіно, телесеріали, національні наші там ансамблі, чи там книжка, чи ще там щось зараз стало модно говорити таким чином, що значить, хай за це заплатять олігархи. Значить, якщо наприклад, наші олігархи з точки зору цих людей, які це говорять більш

зацікавлені в українській культурі, як українські лідери, то щось трохи дивно. Ні. Тому, звичайно, мені здається повертаючись до цих першочергових кроків, якщо би була ця програма і разом з нею підходити до бюджету 2016 року, то, напевно, можна було б щось змінити. Справді, виходячи з такої ідеології, що от є першочергові кроки, а рухаємося ми от в такому то напрямку. У випадку з бібліотеками, очевидно, там до Інтернету до безкоштовних сайтів, там з каталогами з бібліотеками і так далі в кожному з напрямків.

Тому користуючись нагодою, хотів би закликати всіх, можливо, до більшої організації, тому що коли 5 тисяч вкладників виходять до Верховної Ради, то, ну, і створює тиск на Раду, приймаються, справді, унікальні закони. Чому в культурне середовище, очевидно, тільки в силу своєї вихованості, можливо, такої зосередженості, не порядності і не...

ГОЛОС ІЗ ЗАЛУ. *(Не чути)*

БОГУЦЬКИЙ Ю.П. Ні, ну, як, я не бачив ще 5 тисяч культурних діячів під Верховною Радою. Я тому це...

_____. Може це добре, а то такі закони про культуру приймуть, що потім їх...

БОГУЦЬКИЙ Ю.П. Ні. Ну, версія Катерини, що 5 тисяч культурних, ну, діячів немає тобто. Ну, гаразд. Тому я, справді, хочу звернути вашу увагу, що індустрія не так, щоб от відірвалась в сторони і чекає поки дасть держава гроші. Але от ми з Миколою обмінялися думками, наприклад, як і в книговидавничій книжка українською мовою може мати, там, фінансування на 10 відсотків більше ніж російською мовою в якійсь пропорції. Наприклад, телесеріал українською мовою може мати, там, на 10-20 відсотків більше фінансування ніж російською мовою, якщо країна в своїй культурній політиці вважає, що треба підтримувати українську мову, тому що якщо повернутися назад і запитати, от, там, українська влада півтора роки плюс-мінус, там, рік, що зробила держава для підтримки української мови, ну, крім того, що позбавила, там, одіозних, там, членів парламенту, які шкорше їй шкоду приносила. Відповідь: "Нічого". Що зробила для українського кіно? Відповідь, очевидно, ні одного кіно не буде. Що зробила для української книжки? Очевидно, пані Олександра скаже. Ну, я не знаю, я дуже задоволений тим, що ви зібрали таку, ну, так подивися довкола представницьку зустріч. І, пані Ірина, ви маєте продовжувати колупати цю скалу. Ну, без сумніву, що ваші ініціативи з Миколою мають до чогось призвести, а якщо щось, вот, будемо закликати по телебаченню, ну, до якихось пікетів може. Це показало, що то дуже дієвий спосіб от боротьби. Тому, не знаю, я, на жаль, пропустив початок, чи є кіно в цій стратегії. Ну, я, звичайно, вважаю, що це має бути пріоритетом. І в цьому сенсі єдине в чому не згоден з Євгеном – Держкіно має залишитися, воно має отримати повноваження, гроші не в січні, не

в грудні за рік, а в січні. І тоді може щось зміниться, по меншій мірі, митці ж є, сценарії є, ну, все правильно сказав Микола. Тому дуже дякую вам. Можливо, треба трохи збільшити отут от за столом рівень відвертості, от я ще так трішки...

ГОЛОС ІЗ ЗАЛУ. Представництва.

БОГУЦЬКИЙ Ю.П. Рівень представництва... Ну, я почав з того, що, звичайно, що Комітет культури мав би бути, можливо, міністр культури мав би бути... Так, я бачу, це прекрасна нагода. Тим паче, що в уряді міністр культури – він же віце-прем'єр-міністр. Одне це вже говорить про його статус. Тобто ніби пріоритет культури однозначно цим підкреслюється.

Тому відвертості – я маю на увазі, що треба от прямо говорити про проблеми, з тим щоб мати можливість швидких рішень, от як приклад з рахунками.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дуже дякую, слушні дуже зауваження були, і пропозиції теж.

Я мушу сказати ще одну річ. Наталю, абсолютно приймається те, що ви говорили, що до такої між горизонтальної міжсекторальності. Це зрозуміло.

Так само і приймається те, що... Тобто, я думаю, що нам доведеться і ми будемо просити громадськість підтримки, тому що, як показує досвід, ця підтримка потрібна, тому що, ну, в принципі, ще інерція така залишилась і найкраще це, я так розумію, в культурі – нічого не міняти. Це є частина професійної спільноти хоч і нічого не міняти, тому що так звикли. Ну, і політики теж не дуже хочуть що-небудь міняти, тому що, ну, тому що маніпуляції, підміни понять і так далі. Тобто вдають таку як псевдодеменція, умовно кажучи, удаване слабоумство, що в нас з культурою все в порядку, ми культуру любимо. Крапка.

Тому підтримка спільноти і професійної, і громадських середовищ буде для нас дуже важлива. А для того, аби говорити з колегами і з Мінекономіки, і з Мінфін, і з Міносвіти все-таки ми мусимо спочатку виробити між собою оцю єдину мову, щоб ми, а це часто буває, якщо просто про відвертість, так, щоб не починали з'ясовувати наші стосунки в присутності представників інших відомств, тому що це не свідчить добре про монолітність, скажімо так, середовища. Тому, ну, ми йдемо таким шляхом, звичайно, не так швидко якби хотілося. Прошу, будь ласка.

СОЛОВЕЙ І. Доброго дня. Ірина Соловей. Громадська організація "Гараж Генг", всеукраїнська платформа інновації "Велика ідея". Хочу і прокоментувати пропозицію, зосередитись на якихось безпосередніх задачах, і підтримати позицію Ірини Подоляк стосовно того, що все-таки стратегія потрібна. Якісні оперативні кроки і швидкість... оперативність реакції залежить, в першу чергу,

від того, що ми все-таки розуміємо куди ми рухаємось і відповідно яким, яким має бути наступний крок.

В цьому сенсі навіть оті опосередковані кроки стосовно кіно, як інструменту, зараз донесення якихось ідей великій кількості людей, вони все-таки мають ці рішення підтримувати той тип стосунків між культурним сектором і державою, до якого ми будемо рухатися. І такий, власне, оце перший пріоритет: позиціонувати культуру як невід'ємну сталого розвитку, і що цей сталий розвиток у розрізі відносин сектору і держави, і тих інструментів, які держава використовує для розвитку цього сектору, що становить цю сталість. Тобто ми не можемо зараз робити ті кроки, які десь будуть слугувати якимось костилем або підтримкою, якщо ці кроки не будуть лягати в цей наш майбутній рух, тому що це буде один крок вперед – два кроки назад, і призведе, напевно, до тої гарячкватості, яку ми зараз маємо в питаннях, що стосуються військового стану.

Я би хотіла дві речі доповнити, щоб вони чіткіше звучали в рамках стратегії. Одна – це та, що, власне, керівники, управлінці державних культурних інституцій, можливо, на даний момент не є, не мають того ж самого рівня суб'єктності, тобто незалежності дії і досвіду, що таке є, коли ти самостійно визначаєш цілі і стратегії, залучаєш ресурси як, скажімо, незалежний сектор культури.

І потрібно в стратегії передбачити в найближчі роки власне інструменти програми, які чітко направлені на підвищення компетенцій, які дозволяють цим інституціям стратегувати самостійно, формулювати, приходити за декілька років до певної моделі надання культурних послуг. І так само вибудовувати, достатньо мати ресурсів внутрішніх, дозволити резервувати певні ресурси в певній мірі для того, щоб налагоджувати внутрішні процеси, які будуть підтримувати і цю стратегію, і ту модель.

Якщо все буде гаразд і нам пощастить, і ми введемо "Культуру-2025", орієнтуючись на ці вектори розвитку, в динамічний стійкий рух, візьмемося за цей марафон, почнемо його йти, у нас виникне питання по ходу залучення достатньої кількості людей в цей сектор. Чому це важливо. Тому що сама культура має шалений потенціал. Але його реалізовувати будуть конкретні люди з конкретними компетенціями, спроможністю до горизонтальної співпраці, в тому числі міжсекторальної, яка є теж окремою компетенцією.

Тому змобілізація молоді, допомога їм з тим, щоб вони могли себе уявити в цьому секторі як самореалізовані, фінансово успішні і ті, що докладають до сталого розвитку країни, є важливим пунктом в цій стратегії.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. *(Не чути) (Мікрофон вимкнено).*

ГАРАНІН О.Я. Дуже дякую. Я представляю архівну справу, Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства. Гаранін

Олександр, директор власне інституту. По-перше, хочу подякувати розробникам за потужну інтелектуальну працю – "Платформа для змін, 2025 рік". Але у мене, ну, питання виникло, ознайомившись уважно, прослухавши наших лекторів, не побачив там, на жаль, архівів. Тому, ви знаєте, три питання, мабуть, буде. Ну, сподіваюсь, що на архіви рукою не махнули, тому що, ну, власне, є і музеї, і кіно, і Мінкульт, Міносвіти, і МЗС. Міністерство юстиції, в підпорядкуванні якого ми належимо, на жаль, не фігурує. І, власне, Державна архівна служба також не фігурує. Це по-перше. Сподіваємося на співпрацю, тобто ми відкриті, чи ми до вас маємо прийти, чи, може, ви до нас звернетесь, але я все-таки вважаю, що, ну, є Закон "Про Національний архівний фонд, архівні установи", власне, де чітко зазначено, що держава вживає заходів для збереження культурної спадщини архівної, тому, власне, пропоную співпрацю. Це по-перше.

Ну і, по-друге, такі, знаєте, більш предметніші питання, можливо, вони пов'язані з тим, що ми в своїй роботі повсякденній, як кажуть, за деревами не бачимо лісу. Тому що, ну, я побачив міжнародний досвід, але, знову ж таки, якщо дивитися стосовно архівної справи, то, наприклад, міжнародний досвід архівної справи в США, Франції, Швеції чи навіть Прибалтиці, він кардинально відрізняється. Тому про який досвід ми говоримо? Ну, знову ж таки, це через призму архівів.

І третє питання – це вже останнє: гранти. Тобто я розумію, що гранти на поїздки, гранти на галузевий розвиток, але, знову ж таки, якщо ми говоримо про національну спадщину українську, ну, я перепрошую, при всій повазі до всіх потенційних грантодавців, але яким чином культура саме українська, етнічна, національна, ну, місцева може бути цікава якомусь, ну, закордонному грантодавцю?

Добре. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую сердечно.

_____. Я можу коротко зреагувати, буквально два слова.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Прошу: тільки, будь ласка, коротко. У нас просто буде не зручно, коли нас будуть виганяти звідси. Реакція, потім – пан Карандєєв, потім – Катерина і Аня, і Леся, і все.

_____. Ви спровокували...

Я почну з кінця, гранти – це не міжнародні гроші, це просто інструмент вони можуть бути українськими і навіть державними. Тому просто забуваємо...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

_____. Друге, що я можу сказати, архіви, справді, не мали своєї спеціальної сесії, і якщо ви готові це організувати, то це було б не погано бо у

нас є ще одна секторальна сесія, театральна, якою, власне, займається Євген Нищук зараз, так що це можна ще зробити.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую сердечно.

_____. Доброго дня, шановні колеги! Очевидно, ми маємо зробити кілька головних висновків. Перше, що всі присутні в цій залі є однодумцями і пригнемо змінити ситуацію в культурі на краще. Хто ж тоді наші опоненти? Їх в цій залі немає, правда? Ми ж розуміємо це. Ми свідомі цього. Хто тоді є ці опоненти? Дуже важливо зрозуміти: якщо не ті, хто наші вороги, то принаймні з ким ми маємо вести рівень дискусії, хто нам заважає. Для стратегії це важливо, щоб зрозуміти, хто є суб'єктом нашої активної позиції і проти кого ми маємо виходити тими пікетами. Бо воно трохи дивно, коли міністерство... Я представляю зараз міністерство, Євген Миколайович Нищук донедавна представляв міністерство, керівництву комітету говоримо про необхідність формування пікетів за наше праве діло важливо зрозуміти проти кого. Дякую.

(Загальна дискусія)

_____. ...міністр юстиції очолив пікет під Верховною Радою це було в цей понеділок і закон був прийнятий вчора.

_____. У нас не так багато часу, вибачте, і в мене зараз щось казати, я хотів би декілька таких тез на відверту рівні, як і запропонувала пані Ірина. Що саме головне, де отой заритий, мені здається, камінь чи як то кажуть, голка того Кощея, яку треба зламати. Вона у формуванні стосунків між державою і суспільством. Тобто, насправді, мав це з'ясувати для себе роль і місце держави, так скажімо, в культурному процесі. Може бути вона пасивною, як в деяких розвинутих країнах, в тих же Сполучених Штатах, наприклад, да, Нідерландах? Ні. Чому? Рівень суспільної самоорганізації і громадського саморегулювання у нас в Україні майже відсутній. Ми не можемо віддати громадськості можливість забезпечити сталий культурний розвиток без конкретної активної державної підтримки.

Значить, що? Держава має бути активним учасником і активно впливати на процеси. Воно так і є. Бо, бачите, ми знаходимося в стінах державного органу. Я представляю державний орган, говорю тут, половина тут людей мають досвід роботи в системі державного органу. Ми нікуди не дінемося, ми мусимо зрозуміти, що держава має бути активним впливовим інструментом, гравцем на цьому процесі.

Що вона, значить, тоді повинна робити? Треба зрозуміти, а яка ж мета тоді у неї? Що мусить робити? Але ж держава, це ж не просто так, це ж люди. Це ж, очевидно, люди, які приймають рішення, які озвучують якісь ідеї. А саме

головне, потім мусять їх реалізувати. Тобто, знову ж таки, ми впираємося в що, - в людський фактор. Що не просто ми їм тут оголошуємо, як ми хочемо, щоб воно було, а хтось це має зробити.

Отут і постає саме головне питання, навіть як перейти від ідеї до практичної реалізації. З чим ми стикаємося тут? З тим, що дуже складно, неможливо зрозуміти, а тим більше змінити систему прийняття рішень. От де, мені здається, сидить на сьогоднішній день головна проблема. Це перехід від ідеї до її практичної реалізації, прийняття конкретних рішень в системі державних органів влади.

Бо, знаєте, як то кажуть у нас уже в Міністерстві культури, давно говорять і не тільки у нас, на жаль, що ви можете говорити, як завгодно і реалізовувати згідно свого положення, формувати державну політику, а все одно буде так, як скаже Вашека, да? Ну, тут, хто знає, той погодиться, мабуть, зі мною.

ГОЛОС ІЗ ЗАЛУ. *(Не чути)*

_____. Директор департаменту гуманітарної політики Міністерства фінансів. Розумієте, це дуже важливий, оцей от аспект. І в будь-яких стратегіях ми мусимо в першу чергу зрозуміти те, хто ж насправді формує політику, а потім її реалізує? І який оцей інструмент, ланцюжок прийняття рішень до їх імплементації.

Мені здається, дуже важливо, щоб щось змінити, сформувані модель цього середовища, модель галузі, модель царини, да, щоб чітко, конкретно спробувати вплинути на якісь елементи. От, я вважав би для себе, наприклад, і для нас важливим сформувані якісь три основних блоки.

Перший блок – це блок творення. Там, де з'являється культурний продукт, де є автор і, де є сама головна цінність, де є нотний ряд створений композитором, де є книга ще тільки написана письменником, де є картина тільки намальована художником, яка ще не є товаром, культурним товаром в хорошому розумінні цього, не економічним товаром. До речі, тут якась... якраз у нас і проблема з Міністерством фінансів, бо вони міряють культуру економічними цінностями, а ми міряємо культурними з вами.

На цьому етапі... Оце важливий надзвичайно етап творення культурного продукування і, де є, ми можемо говорити і про національний культурний продукт, і багато, багато різних речей. Тобто, якщо цього не буде відбуватися, то у нас буде не культурна країна, ми будемо користуватися наслідками, результатами творення митців закордонних.

Наступний етап. Це переведення цього твору, цього авторського продукту в конкретний товар. В книгу, якщо це твір письменника або ж, ну, в інший формат, який може бути розповсюджений, на основі якого можна здійснювати третю головну функцію – це культурно-просвітницькі послуги.

Де держава має знайти своє місце? Очевидно, в тому, щоб забезпечити всі ці процеси. Як ми сьогодні діємо. Ми підтримуємо, що зламати саме головне

треба і що, мені здається, змінить все – це перейти від підтримки до замовлення. Якщо ми зрозуміємо, держава, що вона хоче, які ми функції перед собою ставимо, ми можемо чітко їх виписати і замовити їх у того чи іншого конкретного виробника - творця, потім видавця, наприклад, і бібліотекаря того, що вже надає цю послугу або ж книготорговця, який теж здійснює, до речі, культурну послугу просвітництва і донесення культурного товару до конкретного останнього споживача.

Шановні колеги, я ще два слова буквально хотів сказати про наступне. Я почав з того, що ми однодумці, а хто ж наші опоненти? А наші опоненти, на жаль, ті непогані люди, але які, на жаль, не розуміють, очевидно, важливості і сутності культури як цінності, важливої цінності в нашому житті. Бо ті еліти, які існують в нашому середовищі, далеко не завжди збігаються з тими формальними елітами, які приймають рішення. Отут основна, на мою думку, проблема. Бо коли ми виносимо якесь суспільно вагоме рішення на розгляд Верховної Ради, останні, наприклад, наші закони, або на розгляд уряду, вони не знаходять належно підтримки. З ким нам треба боротися? Нам треба боротися за уми тих, хто володіє умами мас, тобто тих, хто є особами впливу. Ці особи мають зрозуміти, що культура є таким самим інструментом реалізації їх ідей, іноді добрих, іноді ні, а не тільки там гречка, а не тільки підкупи виборців і таке інше. Насправді, культура має стати впливовим інструментом для еліти. Для цього ми маємо цю еліту виховувати.

І тепер наостаннє. Справді, культурна людина не може бути неосвіченою, а освічена не може бути ...культурною. І культурний процес не може бути окремим від освітнього процесу. І так воно і називається "культурне просвітництво". Насправді, ми сьогодні якимось розірвали і в формальному відношенні Міністерства освіти і культури і у відношенні у Верховній Раді, у формуванні структури органів, і взагалі у свідомості людей, що освіта – це одна, а культура – інше. Мені здається, що тут теж так само можна подумати про те, щоб або зробити один-єдиний центр формування гуманітарної свідомості людей, поєднавши культурні, просвітницькі і загальноосвітній процес або ж просто тоді знаходити комунікації для імплементації тих гарних рішень, про які сьогодні казали: і Леся Островська, і Катерина Ботанова і про які ми всі з вами разом думаємо, і хочемо їх реалізувати. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Сердечно дякую.

Мушу вам сказати, що така модель уже існує і навіть виписана українськими руками, де... Мусимо теж про це сказати, Наталка Заболотна, якої сьогодні немає, досить довго – кілька років працювала з британським посольством і з британською радою, і вони напрацювали. Тобто, хто не знає, можливо, хтось є хто не знає, вони напрацювали таку концепцію: державного, соціально-гуманітарного фонду, який, власне, є інституцією, яка вміщує в себе все. Тобто, і культуру, і соціальну політику, і спорт, і освіту і інші речі. Тобто

така модель є, і вона включно з джерелами фінансування, тобто це можна теж в принципі обговорювати і варто обговорювати. Я попрошу Катю.

ЧУЄВА К. Власне, я мала невеличкий коментар, почутий як реакцію на виступи. Катерина Чуєва, "Культура - 2025" і Музей Ханенків.

Перше, це Олександр Гаранін підняв питання про архіви. Я хотіла би згадати про те, що для нас питання культурної спадщини, взагалі, є дуже важливим у цій стратегії і у відповідному плані дій, який має до неї бути розроблений. Але наразі ми думаємо про те, що наші ресурси, власне, нашої групи не є зовсім достатніми, нам потрібно трошки посилити цю групу. І ми будемо більш детально пропрацювати цей напрям з огляду на цілий ряд питань, які виникають. Тому що він дуже складний, і роль держави всі розуміють, що вона в цій галузі дуже важлива.

А другий коментар, це щодо виступу пані Ірини Подоляк, з приводу Броунівського руху. Ми хотіли зі свого боку, особливо в контексті ідей Альянсу з РПР, який зараз обговорюється нагадати про те, що ми будемо дуже раді, якщо під час розробки законопроектів, які стосуються культури, тому що вони так чи інакше виникають – да? – ці різні ініціативи, різні проекти різних груп. Ми будемо дуже раді, якщо ми зможемо бути долучені до цього процесу на його етапі саме з тим, щоб закласти, як казала Ірина Соловей, закласти навіть ті кроки, які вже робляться сьогодні, ось те підґрунтя, яке нам потрібно буде для побудови нашого світлого завтра.

Власне це все, що я хотіла сказати і просто нагадати, що ми будемо відкриті і раді для співпраці.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую сердечно. Прошу, пані Анно. Спілка музикантів. Ми недавно познайомились тільки.

_____ А. Спілка музикантів України, Всеукраїнська громадська організація. Ми тут багато дуже почули про цю стратегію-2025. Я просто буду говорити так, скажімо, від імені саме виробників того культурного продукту, про який тут вже згадувалося. Тому що ми – практики. І у мене таке запитання просто.

Вже ми багато бачили стратегій культурного розвитку, починаючи з часів Кучми, так? Вони були, вони були такі, неконкретні, ну, м'яко кажучи, неконкретні. І вже багато було стратегій, як мені здається, шість. Ми їх перечитали.

Що стосується цієї стратегії, от ми, скажімо, була ще наша історія знайомства зі стратегіями, розпочалася з того, що ми на сайті Мінкульту просто прочитали про те, що є, можливо, залучитися до круглого столу, до обговорення стратегії, що зробив Центр культурних досліджень. Ми туди прийшли, побачили, що галузь музичного мистецтва зовсім не включена до стратегії. То прийшлося просто виступити, щоб хоча для початку включили.

Там 410 тисяч трошки забули населення, що є музичним. Але впевнені в тому, я просто таке хочу задати питання, де будуть прописані, коли, в якій стратегії вже будуть прописані конкретні кроки щодо збереження культурної спадщини, збереження тих колективів, тих людей, які цю, так скажемо, робить тут культурний продукт. А цей культурний продукт, він є, скажімо, гордістю України і за кордоном, і усюди. І ці люди практично зараз захищені. Зараз недофінансування, всі знають. Зараз зменшуються і зменшуються зарплати, зараз люди масово від'їжджають. Оці самі, що творять культурний продукт.

Ото ж у мене таке питання. Коли? Якщо не стратегії, то в якому іншому документі буде прописано те, конкретні кроки щодо збереження національного продукту, який є щодо розвитку тої чи іншої галузі і щодо покращення умов праці тих працівників, що роблять саме той культурний продукт. От... Якщо не в цій стратегії, то в якій? Я – практик. Просто мені хотілось знати, якщо ми прийшли так, скажімо, не на це засідання і тут немає якихось таких намагань практично вирішити питання, то тоді в якому це документі буде вирішуватися.

_____. Дякую.

Я коротко спробую вам відповісти, що ви ж знаєте, що працює Міністерство культури, яке безпосередньо здійснює політику уряду в цій галузі. І... Оплата праці і інші питання, які стосуються матеріального та іншого забезпечення працівників культури і, зокрема музикантів. На сьогоднішній день це повноваження Міністерства культури. Ми тут обговорюємо яким чином нам стратегічно змінити менеджмент, в тому числі в культурі загалом. Очевидно, це не зробиш за один день.

Тому тема сьогоднішнього круглого столу, як це зробити перспективно, і люди, які пропонували сьогоднішню стратегію, власне, над цим і працюють і ми це обговорюємо. Це не виключає нагальності тих потреб і проблем, про які ви зараз говорите. І їх повинно вирішувати Міністерство культури, кожний народний депутат, законодавство, так само, і ви, оскільки ви громадська організація, так само, як РПР, так само як стратегія, яка презентувалася сьогодні і платформа, яка презентувалась сьогодні, так само можете виступати зі своїми платформами, стратегіями, з проектами законодавства приходити до нас ми до цього відкриті, приходити в міністерство. Якщо ви прийдете з проектами законів, які ви як громадська організація напрацювали, так само як і інші громадські організації, які тут присутні, то ми з задоволенням зустрінемося, обговоримо і будемо це робити.

_____ А. Добре, дуже дякую.

_____ . Дякую.

_____ . Вибачте, будь ласка, а буде ця стратегія подаватися Комітетом Верховної Ради як альтернативна до стратегії Міністерства культури.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Я могла би сказати.

Ми наполягаємо... Ми хочемо, щоб Міністерство культури разом з альянсом, назвімо це так, тобто РПР, "Культура-2025" зібралися разом швидко, оперативно... Узгодили головні позиції, і щоб ми виходили не в конфліктній ситуації, щоб ми цей конфлікт всі разом пережили в закритій трилітровій банці, так? Таке є наше бачення. Все, що ми можемо зробити в цій ситуації – ми зробимо, треба попрацювати клеєм ПВА – попрацюємо клеєм ПВА.

Прошу, пані Олександра.

_____. Дякую дуже. Це буде відображено... Третій раз перебиваю, буду мовчати. ...і це буде відображено в цих рекомендаціях?

_____. (Не чути)

_____. Дякую.

_____. Насамперед, я хочу подякувати комітетові, присутнім тут депутатам за те, що вони все-таки прийшли і виявили своє зацікавлення сферою, якою вони взялися опікуватися. Так. Не знаю, які важливі справи завадили тим, яких тут немає зараз, але я сподіваюся і дуже очікую того, я як член робочої групи "Культура-20205", очікую, що все-таки якийсь рішення після цього буде прийнято, так, після цього засідання. Можливо, ви їх ознайомите потім дистанційно з цим або ми ж з ними можемо зустрітися і їм розповісти персонально, але хотілося би все-таки бачити якісь наслідки. Тому що все-таки роль держави і Верховної Ради в цьому процесі, які, я сподіваюся, ми спільно тут розпочали по реформуванні культури, роль держави є надзвичайно важливою і ніким її замінити тут не можна.

Натомість що є важливим, таким, що можемо робити ми незалежно від держави всі разом? Насамперед, це консолідуватися з тим, щоб переконувати тих, як кажу пан Карандеєв, ворогів, але я би їх ворогами не вважала, бо ці люди – наші співвітчизники, наші депутати, наші урядовці, чиновники і просто всі люди, вони є частиною і продуктом нашої культури. Так що з ними просто треба працювати. І я дуже тішуся, що тут є пан Богутський, тому що саме на нього я покладаю всі основні зараз надії. І я розкажу чому, і пан Княжицький теж, як медійник.

В Сполучених Штатах Америки, коли у 80-х роках вони виявили, що рівень читання катастрофічно падає і наразі не знали що з тим робити, їхні журналісти, які очевидно є найсвітлішими головами і просто геніями всього... всіх рішень, вони просто змовилися між собою. І в кожному інтерв'ю, в кожній передачі, з кожною людиною вони їх питали: "А що ти читаєш? Розкажи нам, яку книжку ти порекомендуєш іншим?". Чи можна так питати в кожному інтерв'ю, в кожному ток-шоу, в кожних новинах питати людей: "А що ви думаєте

про культуру? Розкажіть нам про фільми, про музеї, про ті ж книжки." І я думаю, що це буде тоді хорошою платформою для того...

(?) КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Бо в мене весь час в Раді питають журналісти: "А якої фірми у вас костюм?", що читаю – не питають.

_____. Не відповідайте. Відповідайте, що ви читаєте.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Я дуже дякую. Ми будемо закінчувати.

Якщо дозволите, у нас є підготовлений проект рекомендації слухань з цього комітету. Давайте ми зробимо так, щоб ми були такими, як ми є: відкритими, прозорими, зрозумілими, доступними, демократичними. Ми цей проект повісимо на нашій комітетській сторінці, через Google зможете зайти. В кого будуть до нього якісь поправки, ми ще теж його трошки редагнемо тут. Ви, будь ласка, надішліть просто на електронку секретаріату і вже з поправками, скажімо, на наступне засідання нашого комітету ми це розглянемо, затвердимо і кінцевий варіант вивісимо, з урахуванням тих ваших пропозицій і рекомендацій, кінцевий варіант вивісимо на сайт комітету.

_____. Проголосуємо і...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Так, проголосуємо і вивісимо. Підходить такий варіант? Дякую.

Я маю ще одне прохання, будь ласка, це дуже важливо. Починається я не знаю в кого який період. Лесю, інші люди, допоможіть, будь ласка, Мінкульт, давайте ми, використовуючи цю стратегію малих кроків, про яку і пан Богуцький говорив зрештою. І це те, що реально можна зробити. Це тільки треба механізм продумати. І це нам буде потребувати два засідання якихось спільних. Давайте ми собі отаку маленьку поставимо планочку українську книгу разом з бюджетом заберемо з одного відомства передамо в інше, плюс, оскільки сама програма погана, поганий принцип, філософія погана, плюс переформатуємо її належним чином, щоб ми могли просто на цю суму, яка є в бюджеті, закупувати відповідно вже видані книжки, вибрані за певним принципом. Тобто це ми можемо розробити для публічних бібліотек України. Тобто є згода зустрітися? Є згода оперативно там двічі до середини вересня зустрітися? Леся.

_____. У вересні на форумі все затвердимо.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Хорошо. У вересні на форумі все затвердимо.

_____. Більше того, я хочу додати, що це питання ми вже з вами, Ірина Ігорівна і Микола Леонідович, обговорювали. І я в продовження попередніх ідей вже спілкувався і з міністром інформації. Є і підтримка з їхньої

сторони. Тобто ми можемо говорити про формування певного лобі і на урядовому рівні, а з вашої сторони вже відповідно на рівні Верховної Ради.

_____. У мене в зв'язку з цим, оскільки торкнулись цього питання, сьогодні до мене підійшла моя колега, голова Комітету з питань засобів масової інформації Вікторія Сюмар і показала урядовий лист, який має розглянути їхній комітет про повне закриття програми "Української книги". І на що я її попросив написати листа до Голови Верховної Ради, щоб це на наш комітет переправили, тому що очевидно, що ця програма є неефективною і непотрібною. Але я вас прошу як заступника міністра першого подивитися на це. Великої економії там не буде, підтримуєте ось форум книговидавців на ці гроші, попросіть Держтелерадіо, якщо вже ми від нього відмовляємося і закриваємо, а потім справді треба обговорити і зробити те, про що говорила Ірина Ігорівна. Бо цей документ вже є у Верховній Раді і в комітеті. Просто...

_____. А хто його подав?

_____. Мені показала Вікторія Сюмар сьогодні. Я просто не знав, що ми будемо про це говорити. Я її попросив...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ні-ні, треба забирати разом з грішми.

_____. Це урядовий. Уряд подав документ про те, щоб взагалі скасувати цю програму. А Голова Верховної Ради розписав це на Комітет з питань засобів масової інформації. Ми попросили це направити на нас. Поцікавтеся, тому що такий лист від уряду є. І тут я як представник уряду прошу вас, це не зовсім розумний крок. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Сердечно дякую всім.

_____. С. Ірочка, можна коротке просто оголошення? Привіт всім. Я спізнився, перепрошую.

З вами говорить художній керівник "погорілого театру". Я хочу вам сказати, що вчора я провів півдня в слідчому управлінні міста Черкаси. І абсолютно переконався в тому, що це "злив", що це та сама ситуація, що з кінотеатром "Жовтень". Це підпал, це хімічний підпал, і нас всіх будуть зараз переконувати, що цю будівлю треба знести, тому що вона не має ніякої цінності.

Тому я хотів би... Я не маю права розголошувати таємницю слідства, очевидно. І нам треба дочекатися висновків пожежників, які роблять зараз хімічні аналізи. Але я б просив нас всіх підготуватися до того, що доведеться нам просто, мені доведеться всіх вас просити захищати наш театр, і перш за все комітет Верховної Ради, тому що насправді ситуація, на мій погляд, просто катастрофічна.

_____. Я навіть, Сергій, хочу тобі запропонувати вже зараз до нас передати всі матеріали. Я тобі гарантую, що принаймні, що стосується слідства на цьому етапі, бо що стосується органів місцевого самоврядування, це ми можемо вплинути, але опосередковано, але що стосується органів виконавчої влади центральної, гарантую тобі, що ми вплинемо і зробимо все, щоб допомогти.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Це обласний театр, правда ж? *(Не чути)*

_____. Да.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякуємо сердечно. Запрошуємо на комітет...*(Не чути)*
(Мікрофон вимкнено)